VERTIGO BILAN KASALLANGAN BEMORLARNING KLINIK-NEVROLOGIK XUSUSIYATLARI

Voxidova Nilufar Voxobovna
Toshkent davlat tibbiyot universiteti asab kasalliklari, bolalar asab kasalliklari va tibbiy genetika kafedrasi 2-kurs klinik ordinatori
e-mail: Urunov_bek@mail.ru

Ilmiy rahbar: Madjidova Yoqutxon Nabievna
Toshkent davlat tibbiyot universiteti asab kasalliklari, bolalar asab kasalliklari va tibbiy genetika kafedrasi mudiri, O‘zbekiston Respublikasi bosh nevrologi, t.f.d., professori.

ANNOTATSIYA

Ushbu tadqiqot vertigo bilan murojaat qilgan bemorlarda kuzatiladigan klinik-nevrologik belgilarni tavsiflash hamda markaziy va periferik vertigo turlarining farqlovchi xususiyatlarini aniqlashga qaratilgan. Tadqiqot 2024–2025-yillarda Toshkent shahar 5-shahar klinik shifoxonasi bazasida o‘tkazilib, vertigo shikoyati bo‘lgan 48 nafar bemor tekshirildi. Klinik-nevrologik ko‘rik, Romberg testi, kaloriya testi, nistagmusni baholash, audiometriya, ko‘z harakati testlari hamda miya KT va MRT tekshiruvlaridan foydalanildi. Natijalarga ko‘ra, bemorlarning 62,5 foizida periferik, 37,5 foizida esa markaziy vertigo aniqlangan. Periferik turda quloq shang‘illashi, eshitish pasayishi, ko‘ngil aynishi va nistagmus ko‘proq qayd etilgan; markaziy turda muvozanat buzilishi, dizartriya, ataksiya va diplopiya kabi belgilar ustun bo‘lgan. Olingan ma’lumotlar vertigoni baholashda anamnez, klinik ko‘rik va instrumental tekshiruvlarni birgalikda qo‘llash muhimligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: *vertigo, bosh aylanishi, vestibulyar tizim, periferik vertigo, markaziy vertigo, nistagmus, ataksiya, audiometriya, MRT, differensial diagnostika.*

KIRISH

Vertigo — bemor o‘z tanasi yoki atrofdagi predmetlar harakatlanayotgandek his qilishi bilan ifodalanadigan murakkab simptomokompleksdir. U ko‘pincha vestibulyar tizim faoliyatining buzilishi bilan bog‘liq bo‘lib, amaliy tibbiyotda tez-tez uchraydigan shikoyatlardan biri hisoblanadi. Umumiy populyatsiyada uning uchrash darajasi 20–30 foizgacha yetishi mumkin.

Vertigoning kelib chiqish sabablari turlicha. Muammo periferik vestibulyar tuzilmalar, jumladan ichki quloq va vestibulyar nerv bilan bog‘liq bo‘lishi yoki markaziy nerv tizimining miya sopi va serebellum kabi qismlaridagi o‘zgarishlar bilan kechishi mumkin.

Tadqiqotning maqsadi — vertigo bilan kasallangan bemorlarning klinik-nevrologik belgilarini o‘rganish, markaziy va periferik vertigo turlarining farqlovchi xususiyatlarini aniqlash hamda ularning diagnostik ahamiyatini baholash.

MATERIALLAR VA TADQIQOT METODLARI

Tadqiqot 2024–2025-yillarda Toshkent shahar 5-shahar klinik shifoxonasining klinik bazasida o‘tkazildi. Vertigo shikoyati bilan murojaat qilgan jami 48 nafar bemor tekshiruvdan o‘tkazildi. Ularning 29 nafari ayollar, 19 nafari erkaklar bo‘lib, o‘rtacha yoshi 43 ± 7 yilni tashkil etdi. Bemorlarning holatini baholashda klinik-nevrologik ko‘rik va vestibulyar funksiyani tekshirishga qaratilgan usullar qo‘llanildi.

Tekshiruvlar tarkibiga Romberg testi, kaloriya testi, nistagmusni baholash, audiometriya va ko‘z harakati testlari kiritildi. Shuningdek, markaziy nerv tizimidagi ehtimoliy o‘zgarishlarni baholash maqsadida miya kompyuter tomografiyasi (KT) va magnit-rezonans tomografiyasi (MRT) natijalari ko‘rib chiqildi. Olingan ma’lumotlarning statistik tahlili Microsoft Excel dasturida amalga oshirildi. Ushbu yondashuv klinik belgilarni instrumental tekshiruvlar bilan birgalikda baholash imkonini berdi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tekshiruvdan o‘tkazilgan 48 nafar bemorning 62,5 foizida periferik vertigo, 37,5 foizida esa markaziy vertigo aniqlangan. Demak, ushbu kuzatuv guruhida periferik turdagi holatlar ko‘proq uchragan. Biroq vertigoning turini faqat uchrash foiziga qarab belgilash mumkin emas; bemorning shikoyatlari, nevrologik ko‘rik natijalari va instrumental tekshiruvlar birgalikda tahlil qilinishi lozim.

Periferik vertigo bilan kasallangan bemorlarda simptomlarning to‘satdan boshlanishi, quloq shang‘illashi, eshitishning pasayishi, ko‘ngil aynishi va nistagmus kuzatilgan. Bu belgilar vestibulyar tizimning periferik qismlaridagi buzilishlarni baholashda e’tiborga olinadi. Audiometriya eshitish bilan bog‘liq shikoyatlarni tekshirishga, nistagmus va ko‘z harakati testlari esa vestibulyar belgilarni tavsiflashga yordam beradi.

Markaziy vertigo holatlarida muvozanatning buzilishi, bosh aylanishining sekin rivojlanishi, dizartriya, ataksiya va diplopiya ko‘proq qayd etilgan. Ushbu belgilar markaziy nerv tizimi faoliyatini sinchiklab baholash zarurligini ko‘rsatadi. Tadqiqotda MRT tekshiruvlari natijalarida vertebrobazilyar yetishmovchilik,

serebellar gipoperfuziya yoki ishemik o‘choqlar qayd etilgan. Instrumental tekshiruvlar klinik kuzatuvlarni to‘ldirishi va tashxisni aniqlashtirishga xizmat qilishi mumkin.

Natijalar markaziy va periferik vertigoni farqlashda anamnezning, klinik-nevrologik ko‘rikning va instrumental tekshiruvlarning o‘zaro uyg‘unligini ta’kidlaydi. Belgilarni tizimli ravishda baholash diagnostik xatolar xavfini kamaytirish hamda bemor uchun mos keyingi tekshiruv va davolash strategiyasini tanlashga yordam beradi. Shu bilan birga, mazkur natijalar 48 nafar bemordan iborat kuzatuv guruhiga tegishli bo‘lib, ularni barcha bemorlarga bir xil tarzda tatbiq etishda ehtiyotkorlik zarur.

XULOSA

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, tekshirilgan bemorlar orasida periferik vertigo 62,5 foiz, markaziy vertigo esa 37,5 foiz holatda aniqlangan. Periferik vertigo uchun quloq shang‘illashi, eshitish pasayishi, ko‘ngil aynishi va nistagmus kabi belgilar xos bo‘lgan. Markaziy vertigo holatlarida esa muvozanat buzilishi, dizartriya, ataksiya va diplopiya kabi nevrologik belgilar ustunlik qilgan.

Vertigo bilan murojaat qilgan bemorlarni tekshirishda anamnez, klinik-nevrologik ko‘rik, vestibulyar testlar va zarur instrumental tekshiruvlarni kompleks qo‘llash muhim ahamiyatga ega. Bunday yondashuv markaziy va periferik vertigoni farqlash, tashxisni aniqlashtirish va davolash strategiyasini to‘g‘ri tanlashga ko‘maklashadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Hain T.C., Baloh R.W. Clinical characteristics of peripheral vertigo. Journal of Neurological Sciences. 2022;398:45–52.

2. Kaski D., Bronstein A.M. Clinical and neuro-otological aspects of vertigo. Pract Neurol. 2021;21(2):112–120.

3. Yo‘ldoshev A.S. Nevrologiya asoslari. Toshkent: TTA nashriyoti, 2019.

4. Karimova D.I. Klinik nevrologiya va diagnostika asoslari. Toshkent, 2020.